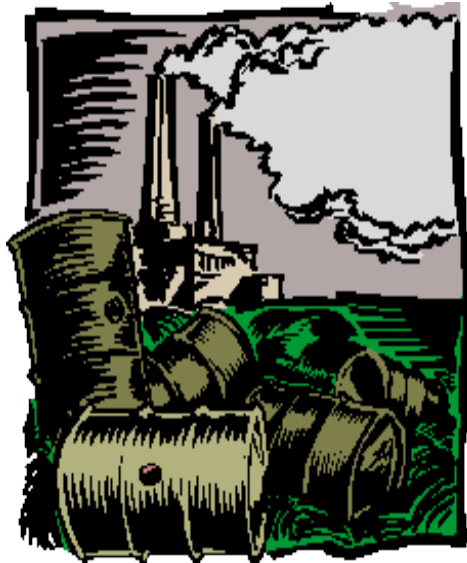

Miljöskandalen i Teckomatorp - BT-kemi

Historia

1964/65 flyttade den kemiska industrin Bönnellyche & Thuröe AB (BT- Kemi) sin tillverkning av bekämpningsmedel från Malmö till ett f.d. sockerbruk i Teckomatorp. Bolagets produktion var huvudsakligen inriktad på framställning av fenoxisyror.

Vid produktionen pumpades spillvatten innehållande klorerade fenoler och fenoxisyror ut i dammar på industriområdet helt nära Braån. Redan efter ett par år började trädgårdsmästare som utnyttjade åns vatten för bevattning att klaga på växtskador. Samma år påbörjade Statens växtskyddsanstalt bevattningsförsök med åvattnet och konstaterade att Braåns vatten nedströms fabriken var giftigt för tomatplantor. Skadorna talade för en påverkan av fenoxisyror.

Vid ett tillsynsbesök 1971 upptäcktes ett guldfärgat kraftigt kemikalieluktande utsläpp i Braån uppströms fabriken. Omfattande analyser av åvattnet ägde rum och visad entydigt på förekomst av fenoxisyror och klorfenoler nedströms företaget. Undersökningar av fiskar visade samma mönster, dvs höga halter av klorfenoler i fisken nedströms BT-Kemi. Vidare påvisades genom sk toxicitetstest på lök tydliga genetiska skador och sämre rottillväxt på lök som odlats i vatten taget nedströms fabriken.

Under tiden som den största miljöskandalen i landets historia rullades upp, fortgick koncessionsförhandlingarna med företaget. Krav på bättre reningsåtgärder sattes upp från myndigheternas sida men företaget gjorde allt för att förhålla det hela. 1975 hittades 200 nedgrävda tunnor innehållande giftiga kemikalier endast ca 50 m från Braån. Tunnorna, som grävdes ned 1970, hade börjat rosta sönder och gifterna hade träckt igenom marken och ut i Braån. Jordprover från området visade sig innehålla giftet DINOSEB. Vid fortsatta grävningar 1977, i samband med att dräneringsdiken grävdes för att samla upp kontaminerat grundvatten, hittades ytterligare 600 tunnor.

Nya kemiska analyser gjordes av det kemiska avfallet och nya kemiska föreningar, såsom mängder av dioxiner, PCB och lindan, kunde påvisas. Några månader senare beslutade länsstyrelsen med stöd av miljövårdslagen att förbjuda fortsatt verksamhet för BT-Kemi. Nu vidtog ett mycket dyrt och besvärligt saneringsarbete av fabriksområdet. För att skydda Braån från ytterligare påverkan byggdes en vall mellan fabriksområdet och vattendraget. Dessutom gjordes marken som skiljer ån från industriområdet ogenomträngligt med en bentonitskärm. De toxicitetstester på lök som senare utförts på Braåns vatten visade inga tecken på skadeeffekter på försöksmaterialet.

När trädgårdsmästare Ahl 1976 stämde BT-Kemi i Teckomatorp för att hans handelsträdgård drabbades av växtskador av åvattnet i Braån, så kom stenen i rullning. Två år senare hade Ahl vunnit ett skadeståndsmål med 1, 25 miljoner i ersättning och massor av uppgrävda gifttunnor radats upp inför förvånade journalister och TV-kameror. BT-Kemi blev ett begrepp för miljöbovar som grävde ner giftigt avfall. Men vägen till avslöjandet var lång och enskilda personer fick driva frågan mot myndigheter och företag i många år innan bubblan sprack. Det ledde till självrannsakan - inte minst hos massmedia. Och ingen dömdes för brott. Antingen var brotten preskriberade eller så kunde "allmän fara" ej styrkas. Fast saneringen kostade samhället 50 miljoner. Vi vet idag mer om historiskt avfall på gamla industritomter.

Vad händer nu - sanering av BT Kemi i slutfasen?

Nu inleds arbetet med att finna en lämplig avslutande behandling av BT Kemis industriområde i Teckomatorp. För att avgöra hur efterbehandlingsarbetet ska kunna avslutas måste en ny kartering av mark och vatten i området utföras. Projektet ska enligt planerna avslutas i mars 1998. Kostnaden för karteringsarbetet är preliminärt beräknad till högst 580 000 kronor. Den kunskap vi har i dag är inte tillräcklig för att man ska veta hur stora mängder hårt bundna föroreningar, bland annat klorfenoler, som finns kvar i området. Naturvårdsverkets inriktning i saneringsarbetet är att de deponerade massorna ska ligga kvar, men att ytterligare tätning kan behövas för att förhindra att det läcker in grund- eller ytvatten som kan föra med sig föroreningar ut från området. Efter att det upptäcktes stora mängder nedgrävt produktionsavfall på BT Kemis industriområde i Teckomatorp har flera insatser gjorts för att sanera området.

Under åren har olika studier av alternativa behandlingsmetoder genomförts. Mängder av analyser av mark och vatten har gjorts. Genom ett dräneringssystem hålls grundvattennivån inom området sänkt, för att förhindra att grundvattnet förorenas. Från 1979 har dräneringsvattnet inte avletts till Braån, utan pumpats till reningsverk i Landskrona. Kostnaden har varit cirka en halv miljon kronor per år. Föroreningshalterna följs upp genom ett kontrollprogram. Under de senaste åren har prover, som tagits från Braån som rinner förbi området, visat att halterna gradvis närmat sig de som förekommer uppströms ovan fabriksområdet. I dagsläget dominerar inte BT Kemi-tomtens föroreningar över andra källor, enligt de löpande analyser som utförs. Efter nedläggningen av BT Kemis verksamhet 1977 upptäcktes stora mängder nedgrävt produktionsavfall, bl a bekämpningsmedel, på området. Ett tusental tunnor med avfall grävdes upp och en bentonitskärm anlades mot Braån i den norra delen av fabriksområdet. 1979 sprängdes fabriken och resterna samlades i en deponi på den norra tomten. Dit fördes också de mest förorenade massorna från den södra industritomten.

Läsa mer

B Lundell: Fallet BT Kemi i Teckomatorp. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Stockholm 1978. Ett litet häfte som handlar mest om pressens roll i upptäcktsförloppet.

Torbjörn von Krogh & Claus Nowotny: Varför fick vi inget veta? Kristianstad 1981. Redogör för BT-Kemiaffären och diskuterar särskilt pressens roll i denna.

Monica Nilsson: Min seger över BT-
Kemi. Inget tryckår. ISBN 9-7506-023-x.
En personlig berättelse av den person som
hårdast drev frågan.
Lalander, Nils, Svenska miljöskandaler. -
Stockholm : Sober, 1995. ISBN
9172963328